

אפשר לבלול יותר מששים עשרונים כאחד? והלא שנינו שהמביא קרבן מנחה ולא בלל את הסולת והשמן כשר! (1295)

ואמר על כך רבי זירא:

כל קרבן מנחה הראוי לבילה [לבלילה], אין הבילה מעכבת בו, ואפילו אם לא בלל – כשר.

ואולם, כל שאינו ראוי לבילה, כגון: ששים ואחד עשרונים כאחת, בילה מעכבת בו, ואינו יכול להביאם בכלי אחד.

ואם הביאם בכלי אחד, הרי זה פסול. (1296)

עד כאן הגמרא דנה בהסבר מחלוקת רבי וחכמים בענין הזאה על הלשון.

והמחלוקת הזאת מובאת כאן תוך כדי דיון בשאלה ששאלו זקני נזוניה: עבד שסרטו רבו מהו דינו? – האם כמומין שבגלוי הוא, או לא?

ועתה הגמרא חוזרת ומתייחסת לשאלת זקני נזוניה:

כה-ב ואמרינן: השאלה ששאלו זקני נזוניה היא – כתנאי, נחלקו בזה התנאים דלהלן:

לפי שכך שנינו בברייתא: כל המומין

שהזכרו בתורה בענין סירוס בקרבנות "ומעוך, וכתות, ונתוק, וברות" – כולן פוסלין בביצים, דברי רבי יהודה.

ולפני שהגמרא מסיימת להביא את דברי הברייתא במלואם, היא תמהה על דברי רבי יהודה:

וכי יתכן שדוקא אם הסירוס נעשה בביצים הוא נחשב מום ולא בגיד? והלא בודאי הגיד גלוי לגמרי, ומדוע מום שבו לא יפסול?

אלא כך צריך לגרוס בברייתא:

כולן פוסלים אף בביצים, דברי רבי יהודה.

כלומר, המומין הללו פוסלים אפילו בביצים, למרות שאינם גלויים לגמרי, מפני שהם נכרים מבחוץ, וכל שכן שהם פוסלים בגיד, שהוא גלוי לגמרי.

והברייתא ממשיכה ואומרת: רבי אליעזר בן יעקב אומר: כולם פוסלים בגיד בלבד מפני שהוא גלוי. אבל בביצים, אינם פוסלים, מפני שהם טמונים [ואין להתחשב בכך שהם נכרים מבחוץ].

רבי יוסי אומר: מקצת המומים פוסלים אפילו בביצים, ומקצתם אינם פוסלים אלא בגיד:

ורק בדיעבד מנחה שלא נבללה כשרה. ואם כן יש לומר שמה ששנינו "אין מביאים מנחה של ששים ואחד עשרון בכלי אחד", היינו כדי לקיים מצות בלילה לכתחילה! [ועיין שם מה שתירצון].

1296. הטעם לדברי רבי זירא התבאר בתוספות [והביאם הריטב"א]. עיין שם.

ששים ואחד עשרונים נבללים יפה. אך, במנחות יח ב כתב רש"י שאפילו לרבנן ששים ואחד עשרונים אינם נבללים יפה בששים ואחד לוג שמן, עיין שם. ועיין ריטב"א כאן].

1295. תוספות הקשו: לכתחילה בודאי מצוה לבלול את המנחה, כפי שנאמר בפירוש בפסוק.

"מעוך וכתות" פוסלים אף בביצים, מפני שהם נכרים היטב מבחון.

אבל, "נתוק וכרות", בגיד, אין [כן פוסל]. ואילו בביצים לא פוסל, מפני שהמומים הללו אינם נכרים כל כך מבחון.

עד כאן דברי הברייתא.

ומכאן יש ללמוד לענין שאלת זקני נזוניה בעבד שסרסו רבו בביצים, שנאמרו שלש דעות בדבר:

[א] דעת רבי יהודה: זה מום שבגלוי, ויוצא לחרות.

[ב] דעת רבי אליעזר בן יעקב: זה מום סמוך, ואינו יוצא לחרות.

[ג] דעת רבי יוסי: יש חילוק בין מיני הסירוס.

"מעוך וכתות" נחשבים מומים שבגלוי.

ואילו "נתוק וכרות" נחשבים מומים שבטמון.

מתניתין:

המשניות הקודמות עסקו בקניני אשה ועבדים. ואילו משנתנו עוסקת בקנין הבהמות.

הבהמות מחולקות לשתי קבוצות: א. בהמה גסה [כגון: שור או חמור]. ב. בהמה דקה [כגון: כבש או עז].

שלשה מיני קנינים נדונו במשנתנו:

א. "מסירה" — המוכר מוסר את הבהמה לידי הלוקח על ידי אפסר⁽¹⁾ הבהמה או שעה, וכדומה.^{(2),(3)}

1. רסן [ערוך ערך אפסר], שהוא חבל שקושרים אותו על פי הבהמה [פירוש המשניות להרמב"ם ורע"ב במסכת שבת תחילת פרק ה].

2. רש"י על פי הגמרא לעיל כב ב.

ונחלקו הראשונים כיצד נעשית המסירה:

יש אומרים שצריך שהמוכר ימסור מידו ליד הלוקח [ריב"ם ורבנו תם, מובאים בתוספות כאן ובכ"ב עו א].

ויש אומרים שאין צורך שהמוכר ימסור את המוסרה מידו ליד הלוקח, אלא אפילו אם הלוקח אוחז מעצמו במוסרה די בכך, ובתנאי שעשה זאת בציווי המוכר [רשב"ם ב"ב עו א, ותוספות וראשונים בסוגיתנו ובמסכת ב"ב שם].

בדעת רש"י, התוספות דייקו מלשונו שלדעתו צריך שהמסירה תהיה מיד ליד, והרשב"א הסתפק בהסבר דעת רש"י. ואילו הר"ן הביא, שרש"י לעיל כב ב כתב על דברי הגמרא שם

"כיצד במסירה אחזה בטלפה", במצות המוכר. ומשמע שאין צורך שהמוכר ימסרנה לידי הלוקח, אלא די בכך שיצוה עליו לאחוז בה. אך בספרים שלפנינו רש"י לא כתב לעיל שם כלום.

3. במסכת בבא בתרא עו ב אמרו אביי ורבא: "מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם [בחצר של אדם אחר]."

ונחלקו הראשונים בהסבר הדברים:

דעה אחת: אביי ורבא התכוונו לומר שמסירה קונה 'אפילו' ברשות הרבים וחצר שאינה של שניהם, למרות שמיכה אינה קונה שם. וכל שכן שמסירה קונה בסימטה ובחצר של שניהם, שהרי אפילו משיכה קונה שם, כדלהלן בהערה הבאה [רבנו תם כפי שהובא בתוספות ב"ב עו א, ובראשונים. ובתוספות כאן העתיקוהו בסגנון קצת שונה].

ב. "משיכה" – הלוקח מושך את הבהמה בסימטה, (4) ועוקר אותה ממקומה הראשון. (5)

ג. "הגבהה" – הלוקח מגביה את הבהמה שלשה טפחים מן הארץ. (6), (6*)

הבהמה לרשותו, ולפיכך אינו קונה. [ריטב"א ד"ה בהמה גסה, בתוך הדברים].
[ואם נמצא החפץ בחצר של הקונה, אין צורך שימוש, אלא יכול לקנותה כשהיא עומדת במקומה, בקנין "חצר"].
ועיין תוספות ד"ה בהמה גסה בשם ה"ר חיים כהן, ועיין דבר אברהם ח"א סימן י'.

5. לעיל [כב ב] נחלקו תנאים בשיעור המשיכה: יש אומרים שצריך שתהליך מלוא קומתה. ויש אומרים שאפילו אם עקרה יד [רגל קדמית] ורגל [רגל אחורית] די בכך.
לדברי הכל בקנין משיכה אין צורך שהמוכר ימסור ללוקח את הבהמה מיד ליד. אלא הלוקח יכול למשכה בעצמו.

ולדעת האומרים שאף בקנין "מסירה" אין צורך שהמוכר ימסור את הבהמה ללוקח בידיו, אלא די בציוויו [ראה לעיל הערה 2], ההבדל הבולט שבין מסירה למשיכה הוא בכך שבמשיכה צריך שהבהמה תיעקר ממקומה הראשון, ואילו במסירה אין צורך שהבהמה תזוז כלל. אלא הלוקח יכול לאחוז בה אפילו במקומה [ולענין ציווי הבעלים: אף במשיכה צריך ציווי הבעלים, שהמוכר יאמר ללוקח "לך משוך וקנה". כמבואר במסכת בבא קמא נב א. ועיין שלחן ערוך חשן משפט קצח ח ובביאור הגר"א שם. ועיין בתוספות ד"ה בהמה ובספר חברותא והערה 4 שם].

יש הבדלים נוספים בין משיכה למסירה, כמבואר בחידושי הרמב"ן ב"ב עה ב בתוך הדברים, וראה להלן הערה 9.

6. כך כתב רש"י להלן כו א ד"ה בחבילי זמורות. אבל לדעת רבנו תם די בהגבהה טפח.

דעה שניה: מסירה קונה דוקא ברשות הרבים, ולא בסימטה או בחצר של שניהם [רשב"ם ב"ב שם. וכן הסכימו הראשונים שם ובסוגייתנו].
וטעם הדבר, מפני שקנין משיכה עדיף ממסירה, ומאחר שבסימטה אפשר לקנות במשיכה, לא תיקנו שם קנין מסירה [תוספות בשם רשב"ם. ועיין ברשב"ם ב"ב שם, ועיין טעמים נוספים בתוספות כאן ובראשונים במסכת בבא בתרא שם].

[וברשות המוכר: תוספות כתבו שבודאי אין מועילה שם מסירה ד"ה בהמה בשם ה"ר חיים כהן. ובב"ב עו ב ד"ה ה"ק]. אבל עיין רשב"ם שהביאו תוס' ב"ב שם ורש"י ב"ק יא ב, ועיין רש"ש בבא קמא שם].

4. קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים. ואנשים שעסוקים במסחר בשוק ורוצים לדבר זה עם זה בנחת הולכים לדבר שם [רש"י כתובות פד ב].
ואותה קרן זוית אינה נחשבת רשות הרבים [כי אינה בדרך הרבים ממש]. ואף אינה רשות היחיד [רש"י בגמרא כאן].

וכשם שמשיכה מועילה בסימטה, כך היא מועילה בחצר שהיא של שניהם [חצר השייכת למוכר וללוקח בשותפות].

אבל ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם [אלא של איש אחר], משיכה אינה מועילה. אלא צריך למשכה משם לסימטה או לרשותו.

והטעם לכך שמשיכה מועילה בסימטה ובחצר של שניהם, הוא מפני שקנין משיכה משמעותו היא שהלוקח מכניס את הבהמה לרשותו. וזה יתכן אפילו אם משך הלוקח בחצר משותפת, וכן בסימטה [שהיא מושאלת לכל אדם המניח בה חפציו]. אבל ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם, אין הלוקח מכניס את

אומרת המשנה:

בהגבהה, שהיא הקנין החשוב מכולם.⁽⁸⁾
 אבל במשיכה אינה נקנית, מפני שאין דרכה
 בכך להוליכה לפניו.^{(9),(10)}

בהמה גסה נקנית במסירה.⁽⁷⁾ וכל שכן

שהרי זו משיכה [כמבואר בברייתא לעיל כב ב],
 ואין כאן מסירה שהרי לא אחזה בידו [עייין
 ריטב"א לעיל שם, ועייין היטב רמב"ן ב"ב עה ב
 בקטע המתחיל "ולפי דברינו", אבל עייין בר"ן
 כאן בענין משיכה ברשות הרבים, ודבריהם
 הובאו בהערה 39 על תוס'].

ודוקא כאשר הלוקח הולך את הבהמה לפניו
 אינו קונה, שהרי בהמה גסה אינה נקנית אלא
 במסירה. ומאחר שלא אחזה בידו אינו יכול
 לקנותה במסירה. אבל, אם משך את הבהמה
 במוסרה וכדומה, הרי מיד כשאחזה כבר קנאה
 בקנין מסירה.

לפיכך, כל הנידון במשיכה שהוזכר כאן, הוא
 רק באופן של "הוליכה לפניו", ולכן רש"י כתב
 שאין דרך בהמה גסה "להוליכה לפניו", [אלא
 הדרך למשכה באפסר וכדומה].

[ולדעת התוספות בהערה הנ"ל, רש"י סובר
 שמסירה היינו דוקא מיד ליד. ולפי זה אפילו אם
 אחז את הבהמה בידו ומשכה, אינו יכול לקנות
 במסירה. ולדבריהם צריך לומר שמה שכתב
 רש"י "להוליכה לפניו" לאו דוקא לפניו, אלא
 כוונתו שאין הדרך להזיזה ממקומה. ולפיכך
 אינה נקנית במשיכה אלא במסירה בלבד, מפני
 שבמשיכה צריך להזיז את הבהמה ממקומה, מה
 שאין כן במסירה].

10. כך פירשו התוספות את דעת רש"י. אבל
 תוספות עצמם ורוב הראשונים סוברים שקנין
 משיכה חשוב יותר מקנין מסירה. וכך אמרה
 המשנה: "בהמה גסה נקנית [אפילו] במסירה",
 וכל שכן שנקנית במשיכה, שזהו קנין חשוב
 יותר.

דעת בעל פני יהושע שאף רש"י מודה שקנין
 משיכה חשוב ממסירה. והטעם לכך שבהמה

וכן הסכים הר"ן ועוד. ובשלחן ערוך חשן
 משפט קצה ב הביא את שתי הדעות.

*6. מקור שלשת הקניינים הללו מבואר
 בריטב"א בקטע המתחיל "והא דתנן נכסים"
 וכו'.

7. ראה לעיל הערה 3.

8. כך מבואר מדברי הרשב"ם ב"ב פו א,
 ומתוספות שם ד"ה לצדדין, ומדברי הריטב"א
 כאן ושם. וכן כתב הר"ן.

9. כך פירש רש"י. ויש לעיין בדבריו שכתב
 "אבל במשיכה, לא, שאין דרכה בכך, להוליכה
 לפניו". ולכאורה המילים 'להוליכה לפניו' נראות
 מיותרות, ולא זו בלבד, אלא, לכאורה הן
 גורעות, כי משמע שדוקא להוליכה לפניו אין
 דרכה בכך, אבל דרכה למשכה מאחוריו וכדומה,
 ואם כן מדוע כתב רש"י שבמשיכה אינה נקנית,
 ומשמע שמדובר בכל צורות המשיכה?

אך לשון רש"י מתבארת היטב לדעת הר"ן
 [לעיל הערה 2], שנקט אליבא דרש"י, שבמסירה
 אין צורך שהמוכר ימסור את הבהמה ללוקח מיד
 ליד. כי לכאורה קשה: מאחר שבמסירה אין
 צריך מסירה מיד ליד, כיצד יתכן שמשיכה אינה
 קונה בבהמה גסה? והלא בכלל כל משיכה יש
 גם מסירה, שהרי מיד כשאוחזה בידו קונה מדין
 "מסירה" [לדעת רבנו תם לעיל הערה 3,
 שבסימטה קונים בין במסירה ובין במשיכה.
 ע"ש ואפשר שאף רש"י יסבור כן כמבואר
 בהערה 13 על תוס'].

ויש לומר: יש אפשרות לעשות משיכה בלא
 מסירה, כגון שהכיסה במקל והוליכה לפניו,

גמרא:

דרש רב בקימחוניא: בהמה גסה נקנית במשיכה. בניגוד לדברי משנתנו, ששינונו בה בהמה גסה נקנית במסירה. (16) (17)

והדקה נקנית בהגבהה ולא במשיכה (11) (12) — אלו דברי רבי מאיר ורבי אליעזר. (13) וחכמים אומרים: בהמה דקה נקנית גם במשיכה, (14) וכל שכן שנקנית בהגבהה. (15)

בתרא עו א] לא תיקנו קנין מסירה אלא בדברים הכבדים שקשה למשכם לסימטא, כגון ספינה. אבל דברים שאפשר למשכם בנקל לא תיקנו בהם מסירה. ולדעת משנתנו אף בהמה גסה היא מהדברים הכבדים, ונקנית במסירה.

ולפי זה, בהמה דקה אינה נקנית במסירה, מפני שאינה מהדברים הכבדים.

[תוספות במסכת בבא בתרא שם ד"ה אי כתבו, שלא תיקנו מסירה אלא בספינה ובעלי חיים. וביאר הרא"ש שם שבספינה כשאווחז בה היא מתנענעת וזוה בנקל וכן בבהמה. וכתב הדרישה ח"מ קצו ז שלדברי הרא"ש אפילו בהמה דקה נקנית במסירה. וזה כדעת הר"ן להלן. ועיין פרישה קצח יב, ודרישה קצו ז. ועיין להלן הערה 19].

16. לדעת רש"י משנתנו סוברת שבהמה גסה נקנית במסירה ולא במשיכה.

לפי דבריו נקטו תוספות, שמסירה עדיפה ממשיכה, ורב שאמר "בהמה גסה נקנית במשיכה" סובר שנקנית 'אפילו' במשיכה וכל שכן במסירה.

אבל תוספות חולקים על רש"י וסוברים שקנין משיכה עדיף ממסירה. ומשנתנו סוברת שבהמה גסה נקנית במסירה וכל שכן במשיכה. ורב חולק ואומר שבהמה גסה נקנית במשיכה בלבד, ולא במסירה. [וטעם הדבר התבאר להלן בהערה 19]. [ובפני יהושע כתב שאף רש"י מבאר בדעת רב שבהמה גסה נקנית דוקא במשיכה ולא במסירה. עיין שם ד"ה 'רש"י', וד"ה 'תוספות בד"ה בהמה'].

17. למרות שרב נקט "בהמה גסה". לאו דוקא בהמה גסה, אלא גם בהמה דקה נקנית במשיכה.

גסה אינה נקנית במשיכה, הוא משום שאין דרכה בכך. ועיין תוספות ד"ה בהמה [השני] ובהערותנו שם.

11. כך פירש רש"י. ורש"י לא התייחס בפירוש לקנין מסירה, ולא ביאר מה דינו.

ובעצמות יוסף נקט בפשיטות שבודאי קנין מסירה אינו מועיל בבהמה דקה. [וכן משמע מלשון המשנה]. ולפיכך תמה: מדוע רש"י כתב "ולא במשיכה"? היה ראוי לו לומר "ולא במסירה" וממילא היינו מבינים שכל שכן שאינה נקנית במשיכה, שהרי לדברי רש"י מסירה עדיפה ממשיכה, [שמסירה קונה בבהמה גסה ומשיכה לא]!

ותירץ רש"י מבאר כאן את דברי תנא קמא [רבי מאיר ורבי אליעזר] שבא לחלוק על דברי חכמים דלהלן שאמרו שבהמה דקה נקנית במשיכה. לפיכך רש"י כתב "ולא במשיכה". [ולדברי בעל פני יהושע בסוף ד"ה "רש"י בד"ה נקנית במסירה" קושית עצמות יוסף לא קשה כלל. עיין שם]. ועיין להלן הערה 15.

12. כל דבר שדרכו בהגבהה אינו נקנה כי אם בהגבהה ולא במשיכה, כמבואר במסכת בבא בתרא [פו א], ובהמה דקה דרכה בהגבהה, ולפיכך אינה נקנית במשיכה. [על פי הר"ן].

13. הרש"ש הגיה "ורבי אלעזר" [במקום "רבי אליעזר"] עיין שם.

14. מפני שלדעת רבנן אין דרכה בהגבהה. [ר"ן].

15. על פי הראשונים הנ"ל הערה 8.

ומה הדין בענין קנין מסירה? לדעת רוב הראשונים [בסוגיתנו ובמסכת בבא

והגמרא מביאה ששמואל תמה על דברי רב: **אשכחינהו** [מצאם] **שמואל לתלמידי דרב, אמר להו: מי [וכי] אמר רב בהמה גסה נקנית במשיכה?! והאנן "במסירה" תנן,** והלא אנו שנינו במשנה בהמה גסה נקנית במסירה!

ושמואל הוסיף ותמה: **ורב נמי, במסירה אמר! אף רב היה רגיל לומר במסירה, וכי הדר ביה מההיא? וכי רב חזר בו ממה שהיה רגיל לומר בעצמו?!** (18)

והשיבו תלמידי רב לשמואל: **הוא, דאמר [רב אמר] את דבריו כי האי תנא,** כדברי התנא ששנה את דברי חכמים שבמשנתנו בדרך אחרת:

דתניא: וחכמים אומרים: זו זו [בין בהמה גסה ובין בהמה דקה] **נקנית במשיכה.** (19) **ורבי שמעון אומר:** זו זו **בהגבהה,** ולא במשיכה ולא במסירה. (20)

ורב סובר שהלכה כדברי חכמים כפי

אלא שרב לא הוצרך להשמיענו זאת, שהרי חכמים שבמשנתנו סוברים כן ופשיטא שהלכה כדבריהם [יחיד ורבים הלכה כרבים]. ורב בא לחדש שאפילו בהמה גסה נקנית במשיכה בניגוד לדברי משנתנו. [עצמות יוסף להלן על קושית שמואל, בתירוצו השני. ועיין שם עוד].

18. עיין להלן בהערה 21.

19. לדעת רש"י ורבנו תם [הנ"ל הערה 16 עי"ש] כוונת חכמים לומר שבהמה גסה נקנית במשיכה וכל שכן במסירה. [ולכאורה מאחר שכללו את בהמה גסה ובהמה דקה יחד, משמע שאף בהמה דקה נקנית במסירה. ועיין לעיל הערה 15, ועיין להלן בהערה זו דעת יש מפרשים שהביא הר"ן].

לדעת תוספות ורוב הראשונים [הנ"ל בהערה 10], כוונת חכמים לומר שבהמה גסה נקנית דוקא במשיכה ולא במסירה.

וביאר הריטב"א את טעם מחלוקתם: משנתנו סוברת שבהמה גסה היא מהדברים הכבדים שקשה למשכם, ולפיכך תיקנו בהם קנין מסירה [כנ"ל הערה 15], ואילו חכמים שבברייתא סוברים שאפשר להוליך את הבהמה בנקל לסימטה ולקנותה שם במשיכה, ולפיכך לא

תיקנו בה מסירה.

והר"ן הביא שיש מפרשים שלדעת חכמים שבברייתא אין הבדל בין דברים כבדים לדברים קלים, אלא, מסירה קונה ברשות הרבים בכל דבר. ומשיכה קונה בסימטה בכל דבר. והמחלוקת של חכמים ורבי מאיר היא בסימטה: רבי מאיר מחלק בין דברים כבדים לדברים קלים. דברים כבדים נקנים במסירה בכל מקום, ואפילו בסימטה. ולפיכך בהמה גסה נקנית במסירה אפילו בסימטה. [ודברים קלים אינם נקנים במסירה כלל].

אך רבנן אינם מחלקים בין דברים קלים לכבדים, אלא בין רשות הרבים לסימטה, מסירה אינה קונה בסימטה בשום דבר, וברשות הרבים מסירה קונה בכל דבר ולפיכך, לדעתם בהמה גסה נקנית בסימטה במשיכה בלבד. ולא במסירה.

להלכה: בשלחן ערוך חשן משפט קצו א פסק שבין בהמה דקה ובין גסה אינן נקנות במסירה אלא במשיכה. והרמ"א הביא שיש אומרים שהגסה נקנית אף במסירה, ויש אומרים שאפילו בהמה דקה נקנית במסירה. ועיין במפרשים שם.

20. רש"י. וכן מוכח מקושית הגמרא שבסמוך.

שהוזכרו בברייתא.⁽²¹⁾

א. בקנין חליפין.

מתקיף לה רב יוסף לדברי הברייתא:⁽²²⁾

אלא מעתה, אם אכן רבי שמעון אמר שבהמה גסה נקנית בהגבהה,⁽²³⁾ אם כן, פיל, שאי אפשר להגביהו, לרבי שמעון, כמה יקנה?

ומביאה הגמרא את דברי שני אמוראים שתירצו את התקפת רב יוסף:

אמר ליה אביי: פיל נקנה באחד הקנינים דלהלן, שלא נשנו במשנתנו:

ב. אי נמי, בכגון שהקונה שוכר מהמוכר את מקומו של הפיל, ואז הפיל נקנה לו בקנין חצר.⁽²⁴⁾

רבי זירא אמר: הרוצה לקנות פיל לדעת רבי שמעון, מביא ארבעה כלים שלו, ומניחן תחת רגליו של הפיל. וכליו של אדם קונים לו את מה שבתוכם או את העומד עליהם.⁽²⁵⁾

ונחלקו אמוראים בענין הקנין בכליו של

וטעם הדבר: מפני שקנין הגבהה הוא הקנין החשוב שבקניינים. [כמבואר בראשונים שהובאו בהערה 8].

ועיין ברשב"א.

21. לכאורה תלמידי רב לא השיבו על קושיית השניה של שמואל "ורב נמי במסירה אמר, הדר ביה מההיא?!"

וביאר העצמות יוסף ששמואל תמה על דברי רב, מאחר ששינוי במשנתנו במסירה, כיצד יתכן שרב חזר בו, ותלמידי רב השיבו שרב מצא תנא שאמר כמותו, לפיכך חזר בו מדבריו.

[ובאופן אחר יש לבאר: שמואל נקט בפשטות שרב לא חולק על משנתנו, אלא שהיה יתכן לומר שרב גרס גירסא אחרת במשנה. ולפיכך הוסיף שמואל ואמר: "ורב נמי במסירה אמר", כלומר: רב עצמו אמר כך ומכאן שגם הוא גרס כגירסת משנתנו. "וכי הדר ביה מההיא", וכי חזר בו מגירסת משנתנו?!

ותלמידי רב השיבו, שאמנם רב גרס במשנתנו במסירה, אבל רב סובר כדעת חכמים שהובאו בברייתא בסגנון אחר ממשנתנו].

[ועיין ר"ן שכתב שהרי"ף גרס גירסא אחרת בדברי הגמרא כאן].

22. עיין בהערה הבאה.

23. הלשון "אלא מעתה" צריכה ביאור, כי לכאורה קושיית רב יוסף היא על הברייתא עצמה, ואילו מהלשון "אלא מעתה" משמע שהקושיא היא על התירוץ דלעיל.

ויש לומר שלולי התירוץ דלעיל היה אפשר לומר שהברייתא משבשתא היא [טעות היא]. אבל מאחר שתירצנו שרב סמך על דברי הברייתא, יש להקשות עליה "אלא מעתה" [עצמות יוסף].

24. חצרו של אדם קונה לו את מה שבתוכה ואפילו שלא מדעתו [בבא קמא מט ב וש"ג].

25. בבא בתרא פד ב, פה א. ומשמע מדברי הרשב"ם [פה ב ד"ה קנה לוקח] שזהו מדין קנין חצר, כלומר: דבר הניתן בתוך כליו של אדם הרי זה כאילו בא לרשותו. וכן כתב בשלחן ערוך [חשן משפט ר ג].

אך הרמב"ם כתב שכשבאו המטלטלין אל כליו של הלוקח "הרי זה כמי שהגביהן או כמי שהונחו בתוך ביתו" [הלכות מכירה ד א]. וביאר באור שמח [פרק א הלכה ד] שלדעת הרמב"ם כליו של אדם קונים מתורת שני קניינים: א.

אדם: יש אומרים שאינם קונים את מה שעליהם ברשות המוכר, מפני שהכלי בטל לגבי הרשות. והרי זה כאילו הדבר מונח ברשות המוכר עצמו. (26) ויש אומרים שאף ברשות המוכר כליו של הקונה קונים לו, (27) והרי זה כאילו המוכר נתן את הדבר לרשות

הלוקח. (28) והניחה הגמרא שרבי זירא [שאמר הרוצה לקנות פיל מביא ארבעה כלים ונותנם תחת רגליו] דיבר בפיל שעומד ברשות המוכר. (29) ולפיכך הגמרא תמהה: האם שמעת מינה, האם נוכל ללמוד מדברי רבי זירא שכליו של

הגבהה. ב. קנין חצר. [ונפקא מינה: קנין הגבהה שייך אפילו בגוי, קנין חצר שייך אפילו בלא דעת הקונה, וכליו של אדם קונים לו בכל מקום שאחד מהקניינים הללו קונה] וראה להלן הערה 31.

בנתיבות המשפט [רסח ב] כתב שבקנין חצר אין החצר קונה את מה שיוצא מחוץ לחצר. וכעין זה כתב בסימן קצח ג בענין קנין יד, [ועיין שו"ת רע"א רכב]. ולפי זה צריך לומר בסוגיתנו שהמניח כלים תחת רגלי הפיל קונה בהגבהה. [אך צריך עיון לדעת רשב"ם וש"ע הנ"ל. ועיין].

26. רשב"ם בבא בתרא פה ב.

27. רש"י. ועיין בסוגית הגמרא בבא בתרא פה ב.

28. רשב"ם שם.

29. מפני שבדרך כלל הבהמה עומדת בשעת המכירה ברשות המוכר, ושם מתבצע הקנין. [תוספות].

דעת התוספות שקנין מסירה אינו מועיל ברשות המוכר. [ראה לעיל סוף הערה 3. ויש חולקים כמבואר שם].

ולפי זה קשה: אם אכן הגמרא הבינה שהפיל עומד ברשות המוכר ושם נעשית המכירה, כדברי התוספות, אם כן מדוע רב יוסף הקשה רק על רבי שמעון "פיל במה יקנה"? והלא אף לדעת

משנתנו [שבהמה גסה נקנית במסירה] יש לשאול: פיל ברשות המוכר במה יקנה? ויש ליישב זאת על פי דברי המהרי"ט דלהלן:

הקשה המהרי"ט: מדוע הגמרא הבינה שהפיל עומד ברשות המוכר? והלא לא באנו לפרש כאן ברייתא שדיברה סתמא, אלא רב יוסף הקשה "פיל במה יקנה" ומנין לנו שקנין הפיל נעשה ברשות המוכר? [עיין שם קושיא נוספת]. ותירץ: הגמרא הבינה כעת, שלא יתכן שהרוצה לקנות פיל יצטרך לטרוח ולחפש סימטה לקנותו שם.

לפיכך, בעל כרחך צריך לתקן קנין לפיל ברשות הרבים [שהיא מצויה], או ברשות המוכר שבדרך כלל הפיל עומד שם, ואין צורך לטרוח להביאו לשם.

רבי זירא פירש שלדעת רבי שמעון פיל נקנה בכליו של הקונה.

והנה, ברשות הרבים בודאי לדברי הכל אין כליו של אדם קונים לו, מפני שאין לו רשות להניחם שם. ולפיכך בעל כרחך יש לומר שרבי זירא העמיד את קנין הפיל ברשות המוכר. וכליו של הלוקח קונים שם מפני שהמוכר משאיל לו את מקום הכלים.

ולכן הגמרא סברה בהוה אמינא שיש ללמוד מדברי רבי זירא ש"כליו של לוקח ברשות מוכר קנה". עד כאן דברי מהרי"ט.

ולפי זה מובן מדוע רב יוסף לא תמה על משנתנו "פיל ברשות המוכר במה יקנה", כי

והלוקח מוליך את הפיל עליהם, וכאשר הפיל עולה עליהם הוא גבוה מן הקרקע שלשה טפחים, והמגביה דבר שלשה טפחים מן הקרקע קונהו בקנין הגבהה.⁽³²⁾

מתניתין:

המשנה שלפנינו עוסקת בקניני קרקעות ומטלטלין.

קרקעות נקראות במשנה "נכסים שיש להם אחריות", מפני שאדם המלוה חלברו מעות סומך על אחריותו, שהן קיימות במקומן

לוקח העומדים ברשות מוכר קנה בהם הלוקח, ותהיה מכאן ראייה כנגד האמוראים הסוברים שאינו קונה?

והגמרא משיבה: יש לדחות זאת, ולומר: **הבא, במאי עסקינן**, במה מדובר כאן, בפיל שעומד **בסימטא**, דהיינו זוית הסמוכה לרשות הרבים, ואינה נחשבת לרשות הרבים עצמה, והכל מודים שכליו של אדם קונים לו בסימטא.⁽³⁰⁾

כ-א **אי נמי**, אופן נוסף לקניית פיל הוא, לקנותו בהגבהה⁽³¹⁾ כגון שמניחים על הארץ **חבילי זמורות** הגבוהות מן הקרקע שלשה טפחים,

במשיכה כאילו הוא רשותו [רשכ"ם שם עו ב ד"ה לא קשיא].

31. לשון רש"י: "אי נמי — משכחת לה הגבהה אצל פיל" וכו'. משמע מלשונו שעד כה הקניינים שהוזכרו בגמרא לא היו מדין הגבהה. וכן משמע מלשון תוס' וריטב"א. [ושלא כדברי הרמב"ם הנ"ל הערה 25 שכתב שכליו של אדם קונים מדין הגבהה. אך אפשר ליישב בדוחק כדעת הרמב"ם — שעד כה הגמרא לא העמידה את קנין הפיל ב'מעשה' הגבהה, אלא בקנין הקונה מדין הגבהה].

32. כך פירש רש"י. והוסיף טעם לדבר: "דהגבהת שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבוד". כלומר: פחות משלשה טפחים הרי זה בכלל "לבוד". שנאמרה הלכה למשה מסיני שכל פחות משלשה טפחים הרי הוא כמחובר לקרקע. [שבת צו א, סוכה ו ב]. והתבאר עוד להלן.

א. תוספות מבארים בדעת רש"י: הגמרא הוצרכה להעמיד את קנין ההגבהה שבפיל כחבילי זמורות ולא יכלה לומר שכשמניח

לדעת משנתנו פיל נקנה ברשות הרבים במסירה. ואין צורך לתקן שיקנה גם ברשות המוכר. אך המהרי"ט עצמו הקשה קשיא אחרת, מדוע רבי זירא תמה דוקא על דברי רבי שמעון? והלא גם לדעת רבנן [שבביריתא] יש לתמוה "פיל במה יקנה?" שהרי לדעת רבנן בהמה גסה נקנית במשיכה, ומשיכה אינה קונה לא ברשות המוכר ולא ברשות הרבים! [כך נראה לבאר את קושי המהרי"ט. ועיין שם].

30. ברשות הרבים כליו של אדם אינם קונים לו [בבא בתרא פה א]. וטעם הדבר: מפני שלא נוח לבני רשות הרבים שאדם יניח את חפציו שם, לפיכך אין לו רשות להניחם שם. [ולמאן דאמר שברשות מוכר קנה, טעם הדבר, מפני שהמוכר משאיל לו מקום בחצרו להניחם שם בשעת הקנין].

וסימטה היינו זוית הסמוכה לרשות הרבים, ואינה לא רשות הרבים ולא רשות היחיד [רש"י]. ויש רשות לבני אדם להניח שם חפציהם כחצר השותפים מפני שאינה עשויה להילוך הרבים [רשכ"ם ב"ב פד ב ד"ה והניח ע"ג סימטא]. והרי היא ברשות כל מי שעומד שם לקנות